

tala emakhotsweni na minxavo eka muhakeri wa xibalo swi nga hungutiwa ku yisa emahlweni.

- **Tlakusa ku nghenelela ka vaaki eka maendlelo ya swiboho swa minkanetano**

Ku katsiwa na ku ngenisa xandla ka vaaki eka maendlelo ya Vululamisi swi tiyisisa na ku entisa xidimokirasi xa hina.

VUTIHLANGANISI LEBYI TIRHAKA

DOJ & CD Vuxokoxoko bya vutihlanganisi :

Hofisi ya Rixaka

Man. C Kok- Mulawuri: Vululami bya Vana na Nawu wa Ndyangu
Riq: (012) 315 1259
Imeyili: ckok@justice.gov.za

Gwet J.V Mbamali- SLAO: Vululamisi
Riq: (012) 315 1458
Imeyili: VMbamali@justice.gov.za

Tihofisi ta swifundzha (Valawuri va Vukorhokeri bya Nawu)

Man. P Moodley-Mulawuri: Vukorhokeri bya Nawu Kwazulu-Natal
Riq: (031) 301 5303
Imeyili: pmoodley@justice.gov.za

Nkul. P Mthimunye-Mulawuri: Vukorhokeri bya Nawu Mpumalanga
Riq: (013) 753 9333
Imeyili: PMthimunye@justice.gov.za

Nkul. D.B Ramolibe- Mulawuri: Vukorhokeri bya Nawu Free State
Riq: (051) 407 1800
Imeyili: dramolibe@justice.gov.za

Man. D.E Mongoato- Mulawuri: Vukorhokeri bya Nawu Kapa Vuxa
Riq: (043) 702 7108
Imeyili: dmngoato@justice.gov.za

Nkul. S Ramasodi-Mulawuri: Vukorhokeri bya Nawu Gauteng
Riq: (011) 223 7681
Imeyili: SRamasodi@justice.gov.za

Nkul. M Sebetso- Mulawuri: Vukorhokeri bya Nawu Limpopo
Riq: (015) 297 5562
Imeyili: msebetso@justice.gov.za

Gwet D Plaatjies-Mulawuri: Vukorhokeri bya Nawu Kapa N'walungu
Riq: (053) 839 0052
Imeyili: dplaatjies@justice.gov.za

Man. D Kassan- Mulawuri: Vukorhokeri bya Nawu Kapa Vuxa
Riq: (021) 462 5470
Imeyili: DKassan@justice.gov.za

Man. R Tladi- Mulawuri: Vukorhokeri bya Nawu N'walungu
 Vupeladyambu
Riq: (018) 389 8305
Imeyili: rtladi@justice.gov.za

Phepha ra Mhaka

VULULAMISI

VUYIMELO

Hi ku hlamula eka swiphiko leswi langutaneke na endlelo ra vululami bya vugevenga na ku cinca xikan'we mafambiselo ya vululami, Vululami byo Sivela Vugevenga na Tlawa wa Vusirheleri (JCPS) va tekile vonelo ra Vululamisi hi swivangelo swo hlayanyana ku katsa mhaka ya leswaku Vululamisi byi hlamuseriwa hi xitalo hi tinhlamulo ta vugevenga ta xintu na ta ntolovelo, na leswaku swi vula maendlelo endzeni na le handle ka endlelo ra vululami bya vugevenga, ku katsa" tinxaka to ka ti nga ri ta mfumo ta ku rhula na vululami".

Ku na ku fana exikarhi ka vululamisi na vululami tanihi leswi swi endliwaka hi ma Afirika hikwalaho ka tikhoto ta vaaki na tikhoto ta xintu leswi nga tlhela swi kuma nhlamuselo etindhawini ta le madorobeni eka tiforamu to fana na tikomiti ta switarata na tikhoto ta vanhu. Endlelo ra sweswi ro tshinya i.e. endlelo ro panicha vanhu hi vugevenga lebyi endliweke ri vonaka riri na ku humelela loku pimiweke, loko ku ri na xilaveko xa vonelo ro hambana na nhlamulo.

XANA VULULAMISI I YINI?

Vululamisi i vonelo ra vululami leri kongomisaka ku katsa matlhelo hinkwawo eka nkanetano na van'wana lava nga khumbhiwa hi ku vaviseka (vaxanisiwa, vadyohi, mindyangu leyi khumbhekaka na swirho swa vaaki) hi nhlengelo va kombisa ku vaviseka, swilaveko na timfanelo hikwalaho ka ku amukela vutihlamuleri, ku endla ntlheriselo, na ku teka magoza yo sivela ku humelela ra vumbirhi ka mhaka na ku tlakusa ndzivalelano. Vululamisi byi vona vugevenga tanihi ntirho ehenhla ka muxanisiwa na ku tlhukuta mpakaniso eka ku lunghisa ku vaviseka loku nga endliwa ehenhla ka muxanisiwa na vaaki. Byi tshembha leswaku mudyohi u tlhela a lava ku pfuniwa na ku lava ku kombisa leswaku i ncini lexi lavaka ku cinciwa ku sivela vudyoho byo yisa emahlweni.

XANA HI YIHI MIKHUVA NA MILAWU YA VULULAMISI ?

1. Maendlelo ya Vululamisi ya fanele ya landzelela mikhuva ya nawu, milawu ya timfanelo ta ximunhu na timfanelo leti nyikiweke eka Vumbiwa ra Afrika Dzonga.
2. Vululamisi byi fanele byi tlakusa vukulukumba bya vaxanisiwa na vadyohi, na ku tiyisisa leswaku aku na ku fuma kumbe xihlawuhlawu.
3. Matlhelo hinkwawo ya fanele ya nyikiwa mahungu laya nga helela tanihi xikongomelo xa maendlelo, timfanelo ta vona eka maendlelo na mimbuyelo leyi kotekaka ya maendlelo.
4. Matlhelo ya fanele ya twisisa kahle leswaku va nga suka eka maendlelo nkarhi wihi na wihi.
5. Matlhelo ya fanele ya nyikiwa nkarhi lowu nga ringanela wo anakanya tindlela ta wona, loko ndlela ya vululamisi yi ringanyetiwiile.
6. Vuhundziseri eka maendlelo ya Vululamisi bya koteka eka xiyimo xihi na xihi xa endlelo ra vululami bya vugevenga, na ntshikelelo wo karhi eka hambuko wa loko ku nga se sengiwa, ku tilandzula na mintwanano yo gweva, maendlelo ya loko ku nga se sengiwa, tanihi xiphemu xa ku gweva, na xiphemu xa maendlelo yo hlanganisa ra vumbirhi, ku katsa parolo.
6. Ku nghanisa xandla eka maendlelo ya Vululamisi swi fanele swi ri swo tinyiketela eka matlhelo hinkwawo, ku katsa na vaxanisiwa.
7. Vaxanisiwa na vadyohi va fanele va pfumeleriwa ku tisa vanhu vo va seketela eka vutihlamuleri ntsena loko swi nga khompuromayizi timfanelo na vuhlayiseki bya tlhelo rini na rihhi rin'wana.

XANA BYI NGA TIRHISIWA NKARHI WIHI ?

Vululamisi byi nga tirhisiwa eka xiyimo xihi na xihi eka Endlelo ra Vululami bya Vugevenga ro fana na loko:

1. Ku nga se hehliwa (xihehlo xi nga se vekiya).
2. Ku nga se sengiwa (endzhaku ka loko xihehlo xi nyikiwile na loko mulumbetiwa anga se humelela eKhoto).
3. Endzhaku ka xihehlo (endzhaku ka xihehlo, kambe ku tilandzula swi nga se va kona ekhoto).
4. Endzhaku ka ku bohiwa, kambe ku nga se gweviwa .
5. Endzhaku ka ku gweviwa (ka parolo na hi swikongomelo swo hlanganisa ra vumbirhi).

XANA HI SWIHI SWIPFUNO SWA VONELO RO LULAMISA EKA VULULAMI ?

- **Ku sivela ku dyoha ku yisa emahlweni**
Ndzavisiso wu kombisa leswaku vadyohi lava tokotaka ku nghenelela ka vululamisi a hi kanyingi leswaku va endla vudyoho byo yisa emahlweni ku fana na vadyohi lava fanaka na vona lava hlanganaka na minghenelelo yo tala ya xintu.
- **Ku tiyisa vaxanisiwa**
Maendlelo ya Vululamisi ya nga kondletela mfikelelo wa vululami eka vaxanisiwa na ku nyika ntokoto lowu tiyisaka swinene eka vaxanisiwa. Swi tlhela swi nga dyi nkarhi na ku durha. Swi na nkoteko lowukulu wo ntlherisela, ndziriso na ku endla leswaku vaxanisiwa va va na rito.
- **Mpfuneko wa tiejensi ta vululami bya vugevenga**
Ti pfuna ku hunguta leswi saleleke endzhaku swa nandzu na ku sivela minxavo yo ka yi nga laveki na ku hlwerisa eka endlelo ra vululami bya vugevenga. Ku